

Cultura

ANTONI RIBAS TUR
BARCELONA

Biennal de Venècia d'arquitectura del 2012. Fa calor i el pavelló espanyol està ple a vessar d'arquitectes, convidats i periodistes. Enmig d'aquell brogit, una de les arquitectes representades a la mostra, Carme Pigem, s'ho mira tot amb distància. Sembla més preocupada de no perdre de vista la seva filla. Les biennals són l'escenari perfecte per als grans plafons i els desplegaments d'última tecnologia. Però Carme Pigem, que forma l'estudi RCR juntament amb Rafael Aranda i Ramon Vilalta, hi presenta un lavabo plegable que estalvia la meitat d'aigua. No és una *boutade*, sinó un reflex profund dels seus processos d'investigació, lluny del soroll mediàtic i de les modes. I aquesta recerca els ha portat molt lluny: ahir van ser guardonats amb el premi Pritzker, el *Nobel* dels arquitectes, pel seu "compromís inflexible amb el lloc i les seves narratives" i per la creació d'"espais que estan en relació amb els seus contextos". "Harmonitzant la materialitat i la transparència –diu també l'acta del Pritzker–, Aranda, Pigem i Vilalta busquen les connexions entre l'exterior i l'interior, i d'això en resulta una arquitectura experiencial i emocional". El guardó està dotat amb 100.000 dòlars i el rebran el 20 de maig a Tòquio.

Una bona mostra del diàleg amb el context es troba en la seva obra més recent, i que també és la de més grans dimensions: la mediateca *Walase Krook*, al centre històric de Gant, un edifici que recorda un munt de lloses de pedra. Al mateix país han construït un dels seus treballs més lírics, el crematori de Hofheide, les peces d'acer corbat del qual dialoguen amb l'escorça dels arbres que hi ha a prop. Amb tot, potser cap d'aquestes dues obres supera la delicadesa amb què van tractar el paisatge preexistent quan van concebre la pista de l'estadi d'atletisme Tossols-Basil, a Olot, on estan establerts.

Envoltats de terra volcànica

Tres membres del jurat poden haver jugat un paper especial en l'elecció dels premiats: l'australià Glenn Murcutt i el britànic Richard Rogers són bons coneixedors de l'arquitectura catalana. A més, com Murcutt, els RCR han excel·lit en el terreny dels habitatges unifamiliars arrelats al paisatge. I un altre dels membres del jurat era Benedetta Tagliabue. "Tot el jurat va quedar molt fascinat per la capacitat que tenen de ser locals i, alhora, tan universals –afirmava Tagliabue a l'ARA–. Són molt radicals, fan una arquitectura d'una puresa increïble, però aquesta radicalitat té a veure realment amb l'etimologia de la paraula, amb el fet d'estar en contacte amb les arrels. Sorprenentment, la terra volcànica de la qual estan envoltats quan treballen fa que tinguin una comunica-

PREMI PRITZKER

La força universal dels olotins RCR

Rafael Aranda, Carme Pigem i Ramon Vilalta reben el 'Nobel' dels arquitectes per una obra radical i integrada

01

02

03

01. L'Espai de La Lira, a Ripoll, inclou una plaça coberta, una sala polivalent i un pont per a vianants. 02. Museu Soulages, a Rodez (França). 03. Estadi d'atletisme de Tossols-Basil, a Olot. HISAO SUZUKI/CORTESIA DEL PREMI PRITZKER D'ARQUITECTURA

ció universal". Un bon exemple de com des de la perspectiva local es pot arribar arreu del món es troba en un dels projectes que els RCR tenen entre mans, la museïtzació del Mas Miró, un altre creador que des d'un lloc com Mont-roig del Camp es va projectar arreu. Per a la presidenta del premi, Martha Thorne, l'arquitectura dels RCR representa "una experiència per a tots els sentits: la llum, el cel, els arbres, les estrelles, les muntanyes del seu entorn... fins i tot l'olor". Una altra de les qualitats que més va valorar el jurat és la seva versatilitat: "Amb la seva arquitectura són capaços de fer qualsevol mena de programa. No tan sols els que són més elitistes, com els restaurants i els hotels, sinó també espais públics, escoles i museus. Aquesta capacitat de fer espai públic és molt d'ells i molt dels arquitectes d'aquí", subratlla Tagliabue.

Els RCR són el segon despatx de l'Estat que guanya el Pritzker, després de Rafael Moneo, que el va rebre l'any 1996. És la primera vegada que es guardonen tres arquitectes –Carme Pigem és la tercera dona– i el jurat també ha posat en relleu que més que un estudi convencional han premiat tres creadors que treballen col·laborativament des de fa gairebé 30 anys. El degà del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Lluís Comerón, coincideix que les obres dels RCR, entre les quals també hi ha el Museu Soulages, el restaurant Les Cols i el Teatre la Lira, van més enllà de la seva funció. "Han excel·lit en l'esforç de fer que l'arquitectura generi emocions, sentiments i transmeti una visió de l'entorn i una interpretació del món". Comerón també troba aquest talent en un referent que els mateixos RCR creuen que hauria sigut mereixedor del guardó, el desaparegut Enric Miralles.

Tan discrets com internacionals

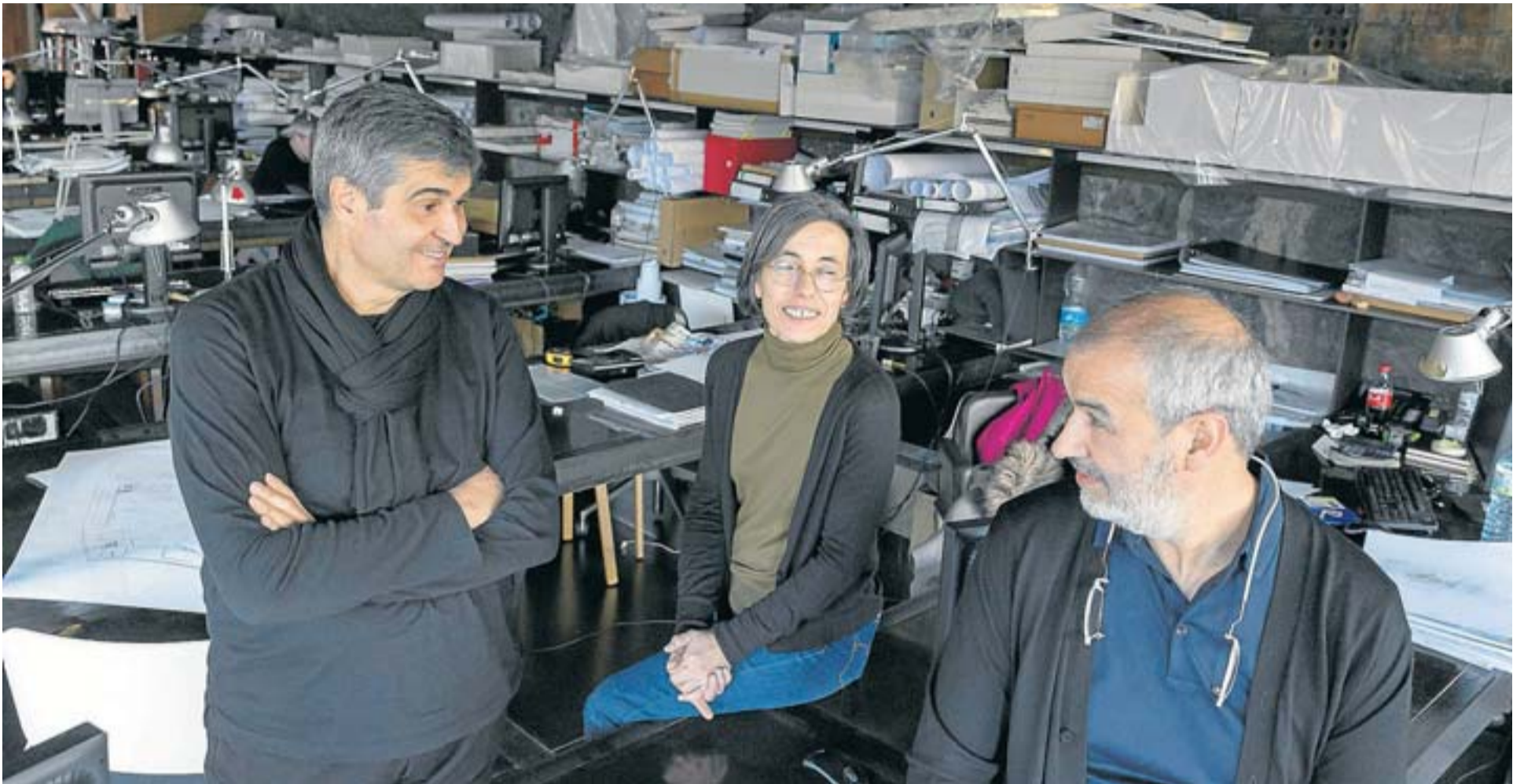
El Pritzker dels RCR representa el triomf d'una *rara avis* de l'arquitectura catalana: es van formar a l'Escola d'Arquitectura del Vallès i no a la de Barcelona i un viatge al Japó al començament de la seva trajectòria els va marcar profundament. "Són els arquitectes contemporanis catalans més coneguts amb diferència. Són selectius, però si és un repte, ho accepten. Si els posa a prova, els estimula. Experimenten contínuament, mai es repeteixen, s'arrisquen, són molt exigents. Tot i tenir premis i reconeixement, no s'acaben de creure l'èxit", afirma l'arquitecte i regidor d'Habitatge de Barcelona, Josep Maria Montaner, que va ser el comissari de l'exposició *RCR Arquitectes. Creativitat compartida* al Palau Robert. "La seva feina és molt simbiòtica –conclou–. Cadascú té la seva personalitat però es complementen. I es reparteixen la feina. Els dibuixos són més del Rafael, el Ramon és més artista, la Carme és més mística i realista... però són del tot intercanviables".

CARLES PUIGDEMONT. Per al president de la Generalitat, el premi “demostra que Catalunya té un talent capaç de liderar, en les disciplines creatives més exigents, un discurs d’interès global” des del “seu món quotidià: la Garrotxa”.

ÍÑIGO MÉNDEZ DE VIGO. El ministre de Cultura defineix RCR com a “originals creadors d’una arquitectura emocional que traspasa fronteres” i uns “constructors de somnis perfeccionistes de l’arquitectura com a expressió artística”.

Els tres membres de RCR, Rafael Aranda, Carme Pigem i Ramon Vilalta, després de l’anunci del premi. DAVID BORRAT

“Era un somni que ni gosàvem tenir”

Els RCR celebren el premi amb música electrònica mentre atenen mitjans de tot el món

Crònica

JOSEP PASTELLS
OLOT

L’antiga foneria Barberí del carrer Fontanel·la d’Olot, situada a tocar del Fluvià, és plena de gent que balla en la foscor al compàs de la música electrònica. Són les sis de la tarda i ja fa dues hores que s’ha fet públic el premi Pritzker per a l’estudi RCR, però si no fos per l’anar i venir de càmeres i periodistes que persegueixen els tres guardonats, l’ambient en aquest estudi de sostres altíssims semblaria més propi d’una festa desfasada que de la celebració del guardó que està considerat com el *Nobel* de l’arquitectura. “No hem tingut temps de pensar què farem per celebrar-ho”, assegura Ramon Vilalta, encara perplex pel premi, malgrat que ja fa més de quinze dies que la seva dona, Carme Pigem, va rebre la trucada en què li comunicaven que ells dos i Rafael Aranda rebrien el prestigiós reconeixement el 20 de maig al Palau Akasaka de Tòquio. “Tots tres estàvem treballant al voltant de la nostra taula i quan em va sonar el mòbil vaig sortir un moment. En tornar i

dir-los el que m’acabaven de comunicar vam viure un moment molt especial”, recorda Pigem. “No ens ho esperàvem i va ser molt emocionant”, intervén Aranda. “Era un somni que ni gosàvem tenir”, afegeix. “Ara toca gaudir del moment, que és excepcional”, diu Vilalta.

Salt a la internacionalització

La presència a Olot de nombrosos mitjans estrangers, com *The New York Times*, *Le Monde* i el *Financial Times*, corrobora que els tres fundadors de RCR han fet un enorme pas endavant en una carrera que, segons Pigem, potser va fer el salt a la internacionalització quan van guanyar, el 2006, el concurs per fer el Museu Pierre Soulages. “No ens hi vam presentar perquè pensàssim anar a fer projectes a fora, sinó perquè aquest pintor francès ens interessava i vam veure que era una oportunitat molt bonica. Van pesar més l’esperit i les ganes que la intenció de ser més reconeguts”, insisteix Pigem. Des de llavors, les sortides a l’exterior han sigut habituals, com ho demostren, per exemple, l’edifici d’habitatges que han acabat recentment a Dubai i la mediateca que d’aquí una setmana inauguraran a Gant (Bèlgica). “També és fruit d’un concurs i estem molt contents de com ha quedat”, explica Aranda.

Equip
“Una vegada un crític ens va dir que som com un grup de jazz”, diu Aranda

Èxit
“Veurem què passa, però no tenim cap intenció que ens canviï”, afirma Pigem

“Veurem què passa després d’aquest reconeixement, però no tenim cap intenció que això ens canviï”, apunta Pigem abans d’expressar un desig: “Ens agradaria que aquest premi ens permetés treballar amb més qualitat, temps i dedicació”. El que és segur és que a partir d’ara seran més observats que mai. “Tindrem moltes més mirades a sobre nostre, però sempre hem seguit el nostre camí i esperem seguir-ho fent”, diu Vilalta.

Un revulsiu per al sector

Més enllà de l’impacte del guardó en la seva trajectòria, desitgen que també tingui efectes beneficiosos per al conjunt del sector: “El problema recent ha sigut la crisi –afegeix Vilalta–, però aquí s’ha treballat a alt nivell i tant de bo això exerceixi de revulsiu per donar pas a alguna cosa com el que es va produir en el món de la gastronomia espanyola”. Després d’estudiar tots tres a l’Escola Superior d’Arquitectura Tècnica del Vallès, a Sant Cugat, els professors es van sorprendre que volguessin tornar a Olot. “Ens van dir si ho havíem pensat bé, perquè la tradició era establir-se en una gran ciutat com Barcelona i anar-se’n a grans despatxos”, relata Vilalta. Per als RCR, la capital de la Garrotxa ha sigut “un aprenentat-

ge sobre paisatge i naturalesa que es basa a entendre els dos conceptes i portar aquest coneixement a cada lloc en el qual un treballa”. “Si anem al desert intentem comprendre-ho”, expliquen. Tots tres admeten que han triat un camí molt personal, apartat dels corrents més fressats. “Hem sigut molt genuïns i hem intentat treballar amb sinceritat i honestat de la manera que ens semblava millor”, reflexiona Pigem. “Ens agrada pensar que intentem fer espais que tinguin ànima”, comenta Aranda.

“Una vegada un crític va dir que som com un grup de jazz i ens agrada entendre-ho així. Un comença i l’altre ho reprèn; l’altre ho agafa i l’altre ho deixa. Portem 30 anys junts i podríem dir que ara les estrelles s’han alineat”, explica Aranda mentre continua sonant la música electrònica. “És cosa dels treballadors del despatx, nosaltres no hi tenim res a veure –s’excusa Pigem–, però potser sí que és una mostra que fem les coses diferent”. Afables i pròxims, els tres fundadors de RCR continuen atenent mitjans en un despatx atapeït de papers i plànols a les taules i de llibres fins al sostre. És el mateix espai en què anys enrere van fondre el santcrist del Tibidabo i les campanes de la catedral de Barcelona. —

ARQUITECTURA

10 edificis emblemàtics de RCR

L'acer 'corten', el vidre i la pedra són elements que es repeteixen en els projectes del despatx olotí, que ha experimentat amb tot tipus de construccions, sempre buscant la simbiosi amb l'entorn

SÍLVIA MARIMON / LAURA SERRA * BARCELONA

01

Restaurant i pavellons Les Cols

OLOT, 2001-2011

Al restaurant de Fina Puigdevall tot és km 0: des dels ingredients fins al disseny. L'estudi d'arquitectes RCR es va aliar amb la cuinera catalana el 1990 per convertir uns vells estables en un restaurant que es va emportar els premis FAD i Contract-world. Just després van aixecar els pavellons de Les Cols, unes habitacions que, seguint l'estil habitual dels arquitectes, proposen una experiència en comunió amb la natura: seguint l'estructura dels horts, és com dormir a l'aire lliure però entre càlids murs i jocs de llums i aigües. L'última intervenció, el 2011, va ser una carpa espectacular amb terra i murs de pedra volcànica i una coberta transparent on els arbres creixen sota el sostre.

07

Estadi d'atletisme

OLOT, 1991-2000

RCR també s'ha dedicat al paisatgisme i els espais oberts. La pista d'atletisme d'Olot està ubicada en una clariana enmig d'un bosc de roures. L'equipament té dependències funcionals, però també s'interrelaciona amb l'entorn amb murs, talussos i rampes. No hi ha trencament amb la natura, sinó que hi ha continuïtat visual.

07

01

02

Biblioteca Sant Antoni - Joan Oliver

BARCELONA, 2002-2007

En aquesta biblioteca espectacular s'interrelacionen tres espais: la llar d'avis, el pati interior on juguen els nens i les sales de lectura. L'equip d'arquitectes van convertir, el 2007, una antiga fàbrica de caramels en un espai singular on el pati interior, que té arbres, sauló i jocs, és com una extensió de la sala de lectura. Malgrat que els vidres són negres, l'edifici recorda les dues llars d'infants que han dissenyat, El Petit Comte de Besalú i Els Colors de Manlleu (que els va valdre el Premi Nacional 2005), que són jocs de peces de colors obertes als patis i amb un interiorisme adaptat a l'orientació i perspectiva dels nens i nenes.

03

02

Van rebre el Premi Nacional el 2005 per la llar d'infants Els Colors de Manlleu

03

Teatre la Lira

RIPOLL, 2003-2011

Unint les dues ribes del Ter, una passera metàl·lica acaba en una gran caixa oberta que converteix l'antic teatre de la Lira, que es va demolar, en un passatge i una plaça coberta alhora. La separació entre les làmines que formen el pont i la caixa permet la connexió amb l'exterior: vegetació, llum, cel i riu. L'acer *corten* recorda el passat metal·lúrgic de la població. Alhora recorda altres treballs per a espais públics de RCR, com el Parc de Pedra Tosca de les Preses.

10

Celler Bell-Iloc

PALAMÓS, 2007

Un camí que comença al bosc condueix a un edifici colgat a la terra on es cultiva la vinya, per respectar la freda foscor que afavoreix l'envelliment del vi. L'aire i la pluja entren a la sala de tastos. En una passejada ondulant es descobreixen els diferents espais, com un petit auditori.

10

04

Crematori de Hofheide

BÈLGICA, 2006-2013

El crematori, inaugurat el 2013, s'aixeca sobre una superfície pantanosa. Convida a passejar i uneix dos cementiris. L'espai és extremament sobri i s'integra en el marró de la natura. Té diferents espais on acomiadar-se i no hi ha cap símbol de culte. De nou, acer *corten* i pedra.

08

Centre d'Art La Cuisine

NÈGREPELISSE (FRANÇA), 2009-2014

Rehabilitar un castell occità per convertir-lo en un espai funcional d'art i disseny. Per fora, aquesta fortalesa del segle XIII manté el seu aspecte inexpugnable però al centre del pati -perquè el castell havia estat en ruïnes i no conservava ni habitacions ni sostres- s'hi ha aixecat un espai de vidre i acer on s'hi encabeixen una sala d'exposicions, un auditori, una cuina experimental, sales per a tallers i oficines.

08

05

Museu Soulages

RODEZ (FRANÇA), 2008-2014

Inaugurat el 2014, el museu dedicat a l'artista Pierre Soulages a Rodez, la seva ciutat natal, s'ubica en un parc i s'adapta a un acusat pendent. L'edifici el formen diferents volums que minimitzen l'impacte en l'entorn. Una passarel·la de vidre travessa tot el complex. El museu està recobert amb una pell de vidre i acer que, oxidant-se, sembla envellir-se amb l'entorn.

09

Museïtzació del Mas Miró

MONT-ROIG DEL CAMP

L'equip d'arquitectes està treballant en la restauració del mas del pintor Joan Miró a Mont-roig (Tarragona). El projecte vol respectar com era la vida de Miró i no ambiciona tocar gaire cosa per conservar l'essència de la masia. No vol ser un espai reverencial ni un mausoleu, sinó que pretén ser un fotograma de la vida rural.

06

La mediateca de Gant és l'últim edifici inaugurat i el més gran de la seva trajectòria

06

Mediateca Waalse Krook

GANT (BÈLGICA), 2010-2017

Seleccionats entre 100 propostes, aquesta mediateca vol contribuir a potenciar una zona del centre de Gant com un districte multimèdia. És l'últim edifici que han inaugurat i el que té un volum més gran de tota la seva trajectòria. El projecte es basa en un apilament de plaques d'acer, que dona una forta sensació d'horitzontalitat. L'edifici crea dues places públiques jugant amb els desnivells.

05

04

